

РОЗВИТОК ТУРИЗМОЛОГІЇ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Геннадій Балабанов,
*докт. геогр. наук, проф., завідувач кафедри країнознавства і туризму,
Національний авіаційний університет*

Віктор Сайчук,
*канд. геогр. наук, доцент кафедри країнознавства і туризму,
Національний авіаційний університет*

Динамічний розвиток туристичної та рекреаційної діяльності в Україні, пріоритетність туризму з позицій стійкого соціально-економічного розвитку держави обумовили об'єктивну потребу у науковому забезпеченні цих видів діяльності. Використання науково обґрунтованих рекомендацій теоретичного і прикладного характеру здатне підвищити якість управлінських рішень на рівні держави, регіональних і місцевих органів влади, підвищити ефективність реального турбізнесу. Тому оцінка динаміки і структури пошукових наукових досліджень в галузі туризму і рекреації є вельми актуальною і недостатньо вивченою проблемою.

Сучасну туризмологію доцільно розглядати як потужний міждисциплінарний напрям наукових досліджень. Спільним об'єктом для вчених, які представляють різні галузі науки, виступає багатоаспектний феномен туризму і рекреації. Предмети досліджень у представників окремих наукових спеціальностей відрізняються (іноді – частково перетинаються). Тому пізнання сутності й закономірностей розвитку туристичної та рекреаційної діяльності можливо лише за умови врахування прямих і зворотних причинно-наслідкових зв'язків між результатами досліджень у різних науках, опори на принципи системно-структурного, хроно- і хорологічного підходів.

Важливою формою наукового пошуку в галузі туризму і рекреації в Україні є виконання дисертаційних досліджень. Первинна інформація була отримана з електронних каталогів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського шляхом відбору авторефератів дисертацій, захищених в Україні за 1992-2018 рр., за наявністю у назві та ключових словах термінів (в усіх відмінках) «туризм», «туристичний», «туристський», «турист», «рекреація», «рекреаційний». В результаті вдалося сформувати реєстр із 792 робіт. Динаміка розгортання профільних дисертаційних досліджень відображена у табл. 1, на рис.1 та рис. 2 (див. далі).

Аналіз табл. 1, рис.1 та 2 дозволяє зробити висновок про домінуючу тенденцію до збільшення кількості дисертацій даної тематики в період 2006-2012 рр., що свідчить про наявність суспільного замовлення на розвиток наукових досліджень у даній сфері. Якщо у другій половині 90-х років у середньому за рік захищалося 6-9 робіт, на початку 2000-х – 12-16, то 2006 р. картина змінилася кардинально. Можна стверджувати, що наступив якісно новий етап розвитку туризмології в Україні як потужного міждисциплінарного напрямку наукових досліджень. Після Євро-2012 спостерігається зворотна тенденція, проте за останній період щороку захищалося понад 40 робіт.

Тематичний спектр досліджень за 27 років суттєво розширився, свій внесок у розвиток науки про туризм і рекреацію роблять вже представники 20 різних галузей науки (табл. 2). Провідні позиції належать представникам економічних, географічних і педагогічних наук.

Разом вони забезпечили 75,1 % всього профільного масиву дисертаційних робіт. Отримані результати переконливо свідчать про доцільність забезпечення права осіб на профільну туристичну освіту на всіх рівнях (включно з освітньо-науковим і науковим).

Табл. 1. Динаміка захисту дисертацій з туризму і рекреації в Україні за період з 1992 по 2018 рр.
(розраховано за даними електронних каталогів та баз даних Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [1])

Роки	Показники	Кількість захищених дисертацій по роках, одиниць		Кількість захищених дисертацій наростаючим підсумком з початку періоду, одиниць	
		Всього за рік	Приріст (спад) у порівнянні з попереднім роком (+/-)	Всього з початку періоду	Приріст у % до попереднього року
1992		1	x	1	x
1993		1	0	2	100,0
1994		1	0	3	50,0
1995		6	+5	9	200,0
1996		6	0	15	66,7
1997		8	+2	23	53,3
1998		6	-2	29	26,1
1999		9	+3	38	31,0
2000		8	-1	46	21,1
2001		13	+5	59	28,3
2002		14	+1	73	23,7
2003		16	+2	89	21,9
2004		11	-5	100	12,4
2005		16	+5	116	16,0
2006		30	+15	146	25,9
2007		28	-2	174	19,2
2008		35	+7	209	20,1
2009		36	+1	245	17,2
2010		52	+15	297	21,2
2011		71	+20	368	23,9
2012		84	+13	452	15,3
2013		71	-13	523	15,7
2014		61	-10	584	11,7
2015		63	+2	647	10,8
2016		52	-11	699	8,0
2017		46	-6	745	6,6
2018		47	+1	792	6,3
Разом за період		792	x	792	x

Кількість дисертацій

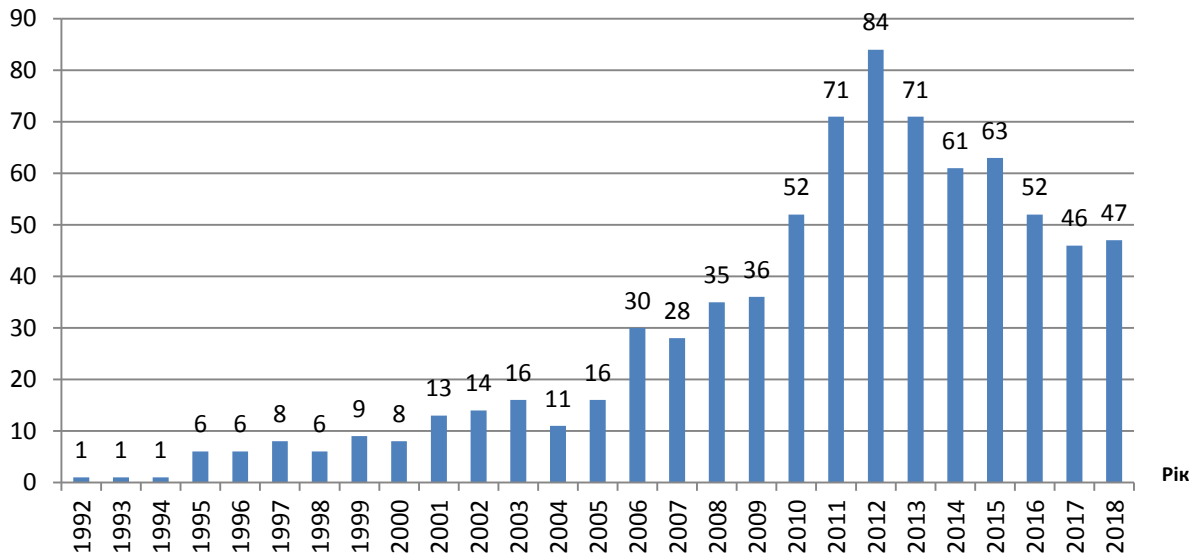

Рис. 1. Динаміка захисту дисертацій з туризму і рекреації в Україні за період з 1992 по 2018 рр.
(побудовано за даними [1])

Кількість дисертацій

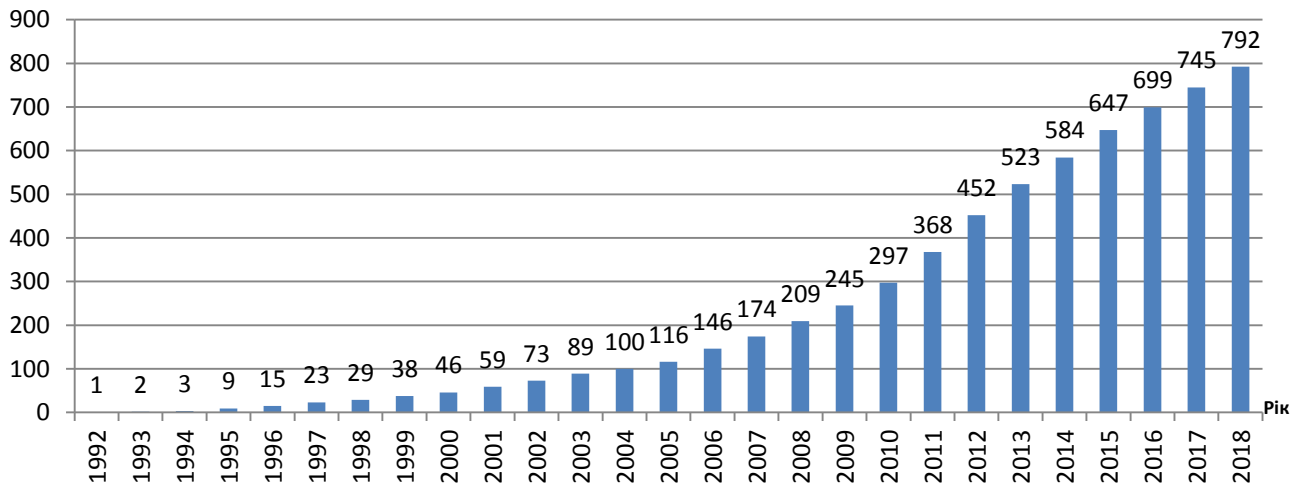

Рис. 2 Динаміка зростання сумарної кількості дисертацій з туризму та рекреації, захищених в Україні за період з 1992 по 2018 рр. станом на 31 грудня кожного року (побудовано за даними [1])

Табл. 2. Кількість та частка дисертацій з туризму та рекреації, захищених в Україні за період 1992-2018 рр., за галузями науки (складено за даними [1])

Роки	Кількість захищених дисертацій за галузями науки, одиниць																				
	технічні	біологічні	сільськогосподарські	історичні	економічні	філософські	філологічні	географічні	юридичні	педагогічні	медичні	архітектура	психологічні	соціологічні	політичні	фізичне виховання і спорт	державне управління	культурологія	геологічні	соціальні комунікації	разом
Загальна кількість	15	6	9	11	400	10	4	100	27	95	3	24	8	3	2	27	33	11	1	3	792
Частка, %	1,9	0,8	1,1	1,4	50,5	1,3	0,5	12,6	3,4	12,0	0,4	3,0	1,0	0,4	0,3	3,4	4,2	1,4	0,1	0,4	100,0

Список використаних джерел

1. Каталоги // Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/554>